

Nobelpris til svensk psykolog

Nobelprisen i litteratur for 2011 gjekk til Tomas Tranströmer, poet, psykolog og æresmedlem i det svenske Psykologförbundet. «Ett engagerande yrke påverkar ens totala erfarenhet», har han uttalt.

PUBLISERT 5. november 2011

STOR ÆRE: Etter eit langt liv som poet og psykolog er Tomas Tranströmer (80) tildelt Nobelprisen i litteratur for 2011. Foto: Ulla Montan

Inne i den väldiga romanska kyrkan
trängdes turisterna i halvmörkret.
Valv gapande bakom valv och ingen överblick.
Några ljuslågor fladdrade.
En ängel utan ansikte omfamnade mig
och viskade genom hela kroppen:
«Skäms inte för att du är människa, var stolt!
Inne i dig öppnar sig valv bakom valv oändligt.
Du blir aldrig färdig, och det är som det skall.»
Jag var blind av tårar
och föstes ut på den solsjudande
piazzan tillsammans med Mr och Mrs Jones,
Herr Tanaka och Signora Sabatini
och inne i dem alla öppnade sig valv bakom valv oändligt.

Frå samlings För levande och döda (1989)

– Tranströmer har vore i biletet svært lenge, og han har vore nominert i mange år på rad. Han er ein av verdas største poetar, sa sekretær for Svenska Akademien, Peter Englund, då tildelinga blei gjort kjent 6. oktober.

Silje Riise Næss, programansvarlig ved Litteraturhuset i Oslo, uttalte til *Aftenposten* at ho var overvelda og glad over at prisen gjekk til nettopp Tranströmer:

– Dette er veldig velfortjent. Det er hyggelig at komiteen kunne gi prisen til en landsmann når det dreier seg om en så stor og viktig poet. Tranströmer strekker seg langt ut over Sveriges landegrenser. Han er en av mest gjendiktede poetene og leses i mange land. Han har en enorm billedkraft, å lese ham er en nytelse.

I 1996 kom Jan Erik Vold si norske gjendikting av Tranströmer ut på Gyldendal. Redaktør for utgjevinga, Oddvar Aurstad, kommenterer tildelinga med å peika på at Tranströmer ville ha fått prisen for lenge sidan om det ikkje var for at han, som Nobelprisen, er svensk .

– Over heile verda er han rekna for å vere ein framifrå poet, seier Aurstad til *Aftenposten*.

Dikt med relevans

Då Tomas Tranströmer tidlegare i år fylte 80 år, hadde den svenske søsterpublikasjonen vår *Psykologtidningen* ei lengre sak om den verdskjente diktaren. Dei fekk han til å anbefala eit dikt dei kunne setta på trykk som hadde relevans til arbeidet hans som psykolog.

– Han foreslår «Galleriet» (sjå side 1126), svarte kona Monica Tranströmer. Det er ho som har vore talerøret hans til verda etter at eit alvorleg slagtilfelle i 1990 hemma taleevna til Tranströmer sterkt.

– Det diktet handlar om Tomas sitt psykologliv. Det var eit vanskeleg dikt å skriva. Tomas heldt på med det i nesten ti år. Og det er langt. Det var på 70-talet han skreiv det, medan han framleis var tilsett som psykolog.

«Galleriet» stor første gong på trykk i diktsamlinga *Sanningsbarriären* (1978), og finst også i antologien *Dikter och prosa 1954–2004*.

Den norske litteraturvitaren Hanna Bovim Bugge skreiv i 2003 hovudoppgåve om tilhøvet mellom det heilage og det profane i Tranströmer si dikting. I dag er ho litterær rådgjevar i Leser søker bok. I eit intervju med Aftenposten dreg ho fram korleis Tranströmer er ein meister til å få fram kompleksiteten ved det å vera eit menneske.

– Ein av dei tinga som gjer Tranströmer så stor, er at han klarar å skriva om veldig komplekse erfaringar, på ein måte som dei aller fleste kan lesa om. Især dei nyaste samlingane. Det er absolutt litteratur som alle kan ha glede av, seier Bovim Bugge.

Forsking og arbeidspsykologi

Tranströmer blei fødd i Stockholm i 1930, og er son av ein journalist og ein lærar. Han utdanna seg til psykolog ved Stockholms universitet, og etter nokre år som vitskapleg tilsett ved Psykometriska institutionen same stad byrja han i 1960 som psykolog ved Røxtuna, ein institusjon for unge kriminelle.

Fem år seinare blei han tilsett av Rådet för personal- och arbetslivsfrågor i Västerås og flytte dit med familien. I 1980 blei Arbetsmarknadsinstitutet i Västerås hans nye arbeidsgjevar, og der heldt han seg til han blei ramma av slag tett oppunder jul i 1990. Etter ein lengre pause har han imidlertid kome attende med nye diktsamlinger. I 2004 blei han utnemnd til æresmedlem i Psykologförbundet.

Psykologtidningen laga i 1989 eit portrettintervju med Nobelprisvinnaren. Her framstår han som ein psykolog med stort engasjement for jobben og klientane. Gjennom psykologkarrieren har han teke sin part av gruppeterapiar og ein-til-ein-samtalar, diagnostisering, psykologisk rådgjeving, støttesamtalar, vidareutdanning av offentleg tilsette, instituttadministrasjon og konsulentverksemd for det offentlege og næringslivet.

Prega av psykologgjerninga

I diktsamlinga *Klanger och spår* (1966) skildrar Tomas Tranströmer i fleire av dikta livet, naturen og arbeidssituasjonen frå tida i Røxtuna, skriv *Psykologtidningen*. I eit minneskrift har han sjølv kommentert tilhøvet mellom psykologgjerninga og diktargjerninga slik:

«Jag tror för övrigt att ett engagerande yrke påverkar ens totala erfarenhet så pass mycket att dikterna också präglas av det.»

For å rekka over det litterære arbeidet og den utoverretta verksemda med opplesingar og intervju gjekk Tranströmer etterkvart over i halv stilling ved

Arbetsmarknadsinstitutet i Västerås. Han var då svært etterspurt både i Sverige og resten av lyrikkverda.

Poesi og psykologi finn ei foreining i Tranströmer sin forfattarskap, hevdar redaktør Eva Brita Järnefors i *Psykologtidningen*, og fortel at han er kjent som ein meister med bilete, likningar og metaforar. Draumar med bodskapar har òg ein viktig plass i poesien hans. I den første strofa i første diktsamlinga *17 dikter* (1954) heiter det: «Uppvaknandet är ett fallskärmshopp från drömmen».

Også prosadiktet «Minusgrader» frå samlinga *Sanningsbarriären* (1978) inneheld bilete frå psykologarbeidet – denne gongen i Västerås. Tomas Tranströmer seier i eit intervju at diktet handlar om Sverige. I diktet peikar han på ei sorg som ikkje er synleg, men som like fullt finst der. Klientane dukker opp i diktet som som «flimrande ansikten», og han gjev dei eit bibelord «som aldrig skrevs»: «Kom till mig, ty jag är motsägelsefull som du själv.»

Heile diktet «Galleriet» kan lesast på neste side.

arne.olav@psykologforeningen.no

BIBLIOGRAFI

17 dikter (1954)
Hemmeligheter på vägen (1958)
Den halvfärdiga himmelen (1962)
Klanger och spår (1966)
Mörkerseende (1970)
Stigar, diktsamling med gjendiktingar av Robert Bly og Janos Pilinszky (1973)
Östersjöar (1974)
Sanningsbarriären (1978)
Det vilda torget (1983)
För levande och döda (1989)
Minnena ser mig (1993)
Sorgegondolen (1996)
Air Mail, brevveksling med Robert Bly (2001)
Den stora gåtan (2004)
Gjendikta på norsk av Jan Erik Vold:
Tomas Tranströmer: Samlede dikt (1996)
P x 3. Prøysen, Stevens, Tranströmer (2003)

Tomas Tranströmer

Galleriet

Jag låg över på ett hotell vid E3.
I mitt rum där fanns en lukt som jag känt förut
bland de asiatiska samlingarna på ett museum:

masker tibetanska japanska mot en ljus vägg.

Men det är inte masker nu utan ansikten

som tränger fram genom glömskans vita vägg
för att andas, för att fråga om något.

Jag ligger vaken och ser dem kämpa
och försvinna och återkomma.

Några lånar drag av varann, byter ansikten
långt inne i mig
där glömska och minne bedriver sin kohandel.

De tränger fram genom glömskans övermålning
den vita väggen
de försvinner och återkommer.

Här finns en sorg som inte kallar sig så.

Välkommen till de autentiska gallerierna!
Välkommen till de autentiska galärerna!
De autentiska gallren!

Karatepojken som slog en människa lam
drömmer fortfarande om snabba vinster.

Den där kvinnan köper och köper saker
för att kasta i gapet på tomrummen
som smyger bakom henne.

Herr X vågar inte lämna sin våning.
Ett mörkt staket av mångtydiga människor
står mellan honom
och den ständigt bortrullande horisonten.

Hon som en gång flydde från Karelen
hon som kunde skratta...
nu visar hon sig
men stum, förstenad, en staty från Sumer.

Som när jag var tio år och kom sent hem.
I trappuppgången slocknade lamporna
men hissen där jag stod lyste, och hissen steg
som en dykarklocka genom svarta djup
våning för våning medan inbillade ansikten
tryckte sig mot gallret...

Men det är inte inbillade ansikten nu utan verkliga.

Jag ligger utsträckt som en tvärgata.

Många stiger fram ur den vita dimman.
Vi rörde vid varann en gång, verkligen!

En lång ljus korridor som luktar karbol.
Rullstolen. Tonårsflickan
som lär sig tala efter bilkraschen.

Han som försökte ropa under vattnet
och världens kalla massa trängde in
genom näsa och mun.

Röster i mikrofonen sa: Fart är makt
fart är makt!
Spela spelet, the show must go on!

I karriären rör vi oss stelt steg för steg
som i ett no-spel
med masker, skrikande sång: Jag, det är Jag!
Den som slogs ut
representerades av en hoprullad filt.

En konstnär sa: Förr var jag en planet
med en egen tät atmosfär.
Strålarna utifrån bröts där till regnbågar.
Ständiga åskväder rasade inom, inom.

Nu är jag slocknad och torr och öppen.
Jag saknar numera barnslig energi.
Jag har en het sida och en kall sida.

Inga regnbågar.

Jag låg över i det lyhörda huset.
Många vill komma in där genom väggarna
men de flesta tar sig inte ända fram:

de överröstas av glömskans vita brus.

Anonym sång drunknar i väggarna.
Försynta knackningar som inte vill höras
utdragna suckar
mina gamla repliker som kryper hemlösa.

Hör samhällets mekaniska självförebråelser
stora fläktens röst
som den konstgjorda blåsten i gruvgångarna

sexhundra meter nere.

Våra ögon står vidöppna under bandagen.

Om jag åtminstone kunde få dem att känna
att den här skälvingen under oss
betyder att vi är på en bro...

Ofta måste jag stå alldeles orörlig.
Jag är knivkastarens partner på cirkus!
Frågor jag slängt ifrån mig i raseri
kommer vinande tillbaka

träffar inte men naglar fast min kontur
i grova drag
sitter kvar när jag har gått från platsen.

Ofta måste jag tiga. Frivilligt!
Därför att «sista ordet» sägs gång på gång.
Därför att goddag och adjö...
Därför att den dag som idag är...

Därför att marginalerna stiger till sist
över sina bräddar
och översvämmar texten.

Jag låg över på sömngångarnas motell.
Många ansikten härinne är förtvivalade
andra utslätade
efter pilgrimsvandringarna genom glömskan.

De andas försvinner kämpar sig tillbaka
de ser förbi mig
de vill alla fram till rättvisans ikon.

Det händer men sällan
att en av oss verkligen ser den andre:

ett ögonblick visar sig en människa
som på ett fotografi men klarare
och i bakgrunden
någonting som är större än hans skugga.

Han står i helfigur framför ett berg.
Det är mera ett snigelskal än ett berg.
Det är mera ett hus än ett snigelskal.
Det är inte ett hus men har många rum.

Det är otydligt men överväldigande.
Han växer fram ur det, och det ur honom.
Det är hans liv, det är hans labyrint.

Frå samlinga Sanningsbarriären (1978)

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 48, nummer 11, 2011, side 1126-1129